

Brussel, 20 november 2020
(OR. en)

13177/20

JEUN 122
EDUC 414
SOC 737
EMPL 526
SUSTDEV 162
COHOM 92
GENDER 140
DIGIT 130
ANTIDISCRIM 120

RESULTAAT BESPREKINGEN

van: het secretariaat-generaal van de Raad

aan: de delegaties

nr. vorig doc.: 12840

Betreft: Conclusies van de Raad en de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, over de bevordering van het democratische bewustzijn en de democratische betrokkenheid van jongeren in Europa

Hierbij gaan voor de delegaties de conclusies van de Raad en de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, over de bevordering van het democratische bewustzijn en de democratische betrokkenheid van jongeren in Europa, die de Raad op 20 november 2020 bij schriftelijke procedure heeft aangenomen overeenkomstig artikel 12, lid 1, eerste alinea, van het reglement van orde van de Raad en artikel 1 van Besluit 2020/556 van de Raad.

Conform het besluit van het Comité van permanente vertegenwoordigers van 18 november 2020 zullen deze conclusies worden bekendgemaakt in het Publicatieblad.

Conclusies van de Raad en de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, over de bevordering van het democratische bewustzijn en de democratische betrokkenheid van jongeren in Europa

DE RAAD EN DE VERTEGENWOORDIGERS VAN DE REGERINGEN VAN DE LIDSTATEN, IN HET KADER VAN DE RAAD BIJEEN,

ERKENNEN HET VOLGENDE:

1. De Europese Unie is gegrondvest op waarden als democratie, pluralisme, gelijkheid en de rechtsstaat. Eerbiediging van de mensenrechten, vrijheid, non-discriminatie, verdraagzaamheid en bescherming van minderheden zijn onvervreembare hoekstenen van de Europese gedachte¹.
2. Democratie en een samenleving die gekenmerkt wordt door pluralisme, non-discriminatie, verdraagzaamheid, rechtvaardigheid, rechtsstatelijkheid en solidariteit mogen nooit als vanzelfsprekend worden beschouwd; deze waarden moeten worden beschermd, versterkt en bevorderd door politieke actoren, de samenleving, het bedrijfsleven, de academische wereld, de media, door middel van formeel en niet-formeel leren en via opleiding, en door iedereen samen.
3. Jongeren moeten in staat worden gesteld op zinvolle wijze deel te nemen aan besluiten over alle aangelegenheden die hen aangaan. Zij hebben het recht op vrijheid van meningsuiting, op toegang tot informatie en op bescherming tegen discriminatie. Zij hebben recht op onderwijs, opleiding en jeugdwerk. die hen in staat stellen kennis op te doen over onder meer mensenrechten en fundamentele vrijheden, en die hen voorbereiden op een verantwoordelijk leven in een vrije samenleving.

¹ Artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie.

4. De creativiteit van jongeren is essentieel voor een levende democratie in Europa. Jongerenculturen, -bewegingen, -groepen, -organisaties en -initiatieven kunnen een beslissende invloed hebben op politieke ontwikkelingen en maatschappelijke veranderingen. Initiatieven voor milieu- en klimaatbescherming, racismebestrijding en sociale diversiteit zijn slechts enkele thema's waar jongeren in Europa zich vaak voor inzetten.
5. De jeugd is een bepalende levensfase die vanuit politiek oogpunt bijzondere aandacht verdient. Jongeren in heel Europa kennen een grote verscheidenheid aan achtergronden, interesses en vaardigheden, en worden geconfronteerd met meerdere uitdagingen op zowel individueel als maatschappelijk niveau. Het bieden van kansen aan individuen, met name achterstandsjongeren, en het bevorderen van het democratische bewustzijn van jongeren zijn taken die brede steun van de samenleving en passende beleidsmaatregelen vereisen.
6. Media en digitale technologie hebben veel potentieel om het vertrouwen in de democratie te versterken, omdat zij jongeren aanzienlijke mogelijkheden bieden om toegang te krijgen tot de informatie die nodig is voor democratische betrokkenheid, te interageren met anderen over grote afstanden, hun mening te uiten, hun rechten uit te oefenen, en actief burgerschap te ontplooien. Tegelijkertijd zijn er negatieve elementen aan digitalisering verbonden die de democratie in gevaar kunnen brengen, zoals desinformatie, polarisatie, propaganda en haattaal.
7. De Europese Unie wil jongeren aanmoedigen om deel te nemen aan het democratische leven in Europa².

² Artikel 165, lid 2, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie.

8. De bevordering van inclusieve participatieve democratie is een van de leidende beginselen van de EU-strategie voor jongeren (2019-2027). De EU-strategie voor jongeren is erop gericht de betrokkenheid van jongeren in Europa bij de vormgeving van de samenleving en de politiek te ondersteunen. In dit verband wordt rekening gehouden met de meningen van jongeren, bijvoorbeeld via de EU-jongerendialoog en de elf Europese jeugd doelstellingen³. Vooral de Europese jeugd doelstellingen nr. 1 (de EU dichterbij jongeren brengen) en nr. 9 (ruimte en participatie voor iedereen) zijn relevant voor de democratische participatie van jongeren.

NEMEN NOTA VAN:

9. De ideeën en meningen van jongeren die tijdens de EU-jongerenconferentie in oktober 2020 werden geuit, waren gericht op het thema ruimte en participatie voor iedereen, en bieden waardevolle inspiratie voor maatregelen ter bevordering van het democratische bewustzijn en de democratische betrokkenheid van jongeren in Europa. De ideeën en meningen betreffen onder meer:
- kritisch denken moet een verplicht onderdeel van de leerplannen van scholen worden;
 - medebeslissingsprocessen op alle niveaus waarbij jongeren en jongerenorganisaties betrokken zijn, uitgevoerd door middel van een op rechten gebaseerde aanpak;
 - verlaging van het actieve en passieve kiesrecht tot 16 jaar voor alle verkiezingen, waarbij alle obstakels voor het stemmen worden weggenomen en verkiezingsdeelname wordt aangemoedigd;
 - specifieke processen die jongeren afkomstig uit minderheden meer stem geven en hun rechtstreekse betrokkenheid garanderen;
 - financiering van permanente participatiestructuren;
 - nieuwe Europese financieringsmogelijkheden voor het opzetten en in stand houden van ruimtes voor jongeren;
 - op Europees niveau en in een sectoroverstijgende aanpak prioriteit geven aan de totstandbrenging van veilige digitale ruimtes voor jongeren en de bevordering van digitale geletterdheid.

³ Bijlage 3 bij de resolutie van de Raad over een nieuw kader voor Europese samenwerking in jeugdzaken: De EU-strategie voor jongeren 2019-2027 (2018/C 456/01).

ZIJN DE VOLGENDE MENING TOEGEDAAN:

10. Jongeren moeten in staat zijn zelfwerkzaamheid aan de dag te leggen, initiatief te nemen en samen te werken om het democratische bewustzijn te vergroten. Op die manier beleven zij democratische processen en verwerven zij de competenties die de basis vormen van een levende democratie. Een open cultuur van discussie, groeiende verdraagzaamheid ten aanzien van andere meningen en levenswijzen, ontwikkeling van het vermogen om compromissen te sluiten, meerderheidsbesluiten te aanvaarden en minderheden te beschermen zijn essentiële onderdelen van dit inclusieve proces.
11. Het stimuleren van democratische betrokkenheid houdt in dat jongeren worden aangemoedigd om autonoom, kritisch en genuanceerd te denken en actieve burgers te zijn, en om te beoordelen of hun leefomgeving de gemeenschappelijke Europese waarden beschermt en hun rechten waarborgt. Dit kan de autonomie van jongeren, hun vermogen om zelf beslissingen te nemen en hun burgermoed vergroten, en hen in staat stellen niet alleen hun eigen leven, maar ook de politiek en de samenleving in Europa vorm te geven, in overeenstemming met democratische beginselen en in een geest van solidariteit.
12. De Europese samenwerking bouwt voort op diversiteit, begrip en open dialoog. Deze basisconsensus draagt bij tot een democratische cultuur en tot cohesie in Europa, en vormt een solide basis voor de democratische betrokkenheid van jongeren. Het helpt anti-democratische, onmenselijke, seksistische, racistische, discriminerende en uitsluitingstendensen in onze samenleving tegen te gaan, en kan ook bijdragen tot het voorkómen van gewelddadig extremisme.
13. Alle jongeren hebben toegangspunten, ondersteuning en mogelijkheden nodig om hen in staat te stellen verantwoorde keuzes te maken, zich uit te drukken, zich te ontplooien en vrijwillig bij te dragen tot het democratische leven in Europa. Digitale en fysieke ruimtes voor jongeren moeten mede door jongeren zelf worden ontworpen, door gouvernementele en niet-gouvernementele actoren worden verstrekt en in alle vormen van formeel en niet-formeel leren en opleiding worden bevorderd. Dit vereist ook een sterk en onafhankelijk maatschappelijk middenveld. Vooral belangrijk zijn vormen van zelforganisatie en belangenbehartiging, zoals jongerenorganisaties en jeugdraden, waarbij jongeren leren verantwoordelijkheid te nemen voor zichzelf en anderen.

14. Om alle jongeren in staat te stellen democratie te ervaren, is een inclusieve aanpak nodig waarbij gelet wordt op hun veelzijdige diversiteit. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar jongeren die slechts beperkte toegang hebben tot participatieprocessen, jeugdwerk en interactie met andere actoren van de civiele samenleving als gevolg van individuele of structurele nadelen, waarbij gelet moet worden op het risico van intersectionele discriminatie.

VERKLAREN HET VOLGENDE:

15. De beginselen van niet-formeel en informeel leren, en met name de waarden en de praktijk van het jeugdwerk, bieden tal van mogelijkheden om het democratische bewustzijn en de democratische betrokkenheid van jongeren te bevorderen. Dit is in de eerste plaats mogelijk omdat jeugdwerkactiviteiten procesgericht en participatief van aard zijn, gericht zijn op zowel georganiseerde als niet-georganiseerde jongeren, en nauw aansluiten bij de behoeften en interesses van jongeren. De deskundigheid en methoden die in het jeugdwerk worden ingezet, kunnen als inspiratiebron dienen voor andere sectoren. Jongerenwerk heeft daarom het potentieel om een unificerende en coördinerende rol te spelen bij het bevorderen van democratie en politieke participatie van jongeren, van lokaal tot Europees niveau.
16. Voorts moeten in het jeugdwerk innovatieve concepten en praktijken met een kritische en emanciperende aanpak worden ontwikkeld, waarbij de nadruk ligt op de autonomie van jongeren, zin voor initiatief en mogelijkheden voor cocreatie. Bestaande concepten zoals mensenrechteneducatie, intercultureel en mondiaal leren, digitale en mediageletterdheid en burgerschapsvorming kunnen als uitgangspunt worden genomen. Betaalde en vrijwillige jeugdwerkers moeten worden gezien als begeleiders van jongeren bij deze ervaringen en moeten worden ondersteund bij de uitwisseling van goede praktijken en het verwerven van persoonlijke vaardigheden en competenties.
17. Diverse Europese programma's bevorderen het democratisch bewustzijn en de democratische betrokkenheid. Vooral de programma's Erasmus+ en het Europees Solidariteitskorps zijn geschikt om de betrokkenheid van jongeren op een gerichte manier te bevorderen door middel van interculturele dialoog en het leren van gelijken, met name met betrekking tot Europese gemeenschappelijke waarden en thema's.

18. Het democratische bewustzijn en de democratische betrokkenheid van jongeren helpen de samenleving veerkrachtiger te maken. Dit komt met name tot uiting in situaties waarin fundamentele democratische beginselen en rechten aan beperkingen worden onderworpen als gevolg van buitengewone omstandigheden (bijv. de COVID-19-pandemie). Jongeren met een gedegen inzicht in democratie kunnen immers beter onderscheiden of de strategieën tegen dergelijke uitdagingen verenigbaar zijn met de democratie of niet. Daarnaast is het van essentieel belang dat de rechten en vrijheden van jongeren worden gewaarborgd wanneer er tijdelijke restricties gelden en onmiddellijk en volledig worden hersteld zodra de restricties worden opgeheven. Dit geldt met name omdat jongeren, met name achterstandsjongeren, vaak behoren tot de groepen die het zwaarst door crises worden getroffen.

VERZOEKEN DE LIDSTATEN, OVEREENKOMSTIG HET SUBSIDIARITEITSBEGINSEL, OM OP DE PASSENDE NIVEAUS HET VOLGENDE TE DOEN:

19. In voorkomend geval op duurzame basis sectorspecifieke en sectoroverstijgende financieringsprogramma's en -initiatieven op alle niveaus in de lidstaten op- of voortzetten, opdat jongeren democratie en diversiteit beter leren begrijpen en waarderen. Dergelijke programma's moeten ruimte en kansen bieden voor het leren over en het ervaren van democratische betrokkenheid, zowel in groepsverband als individueel, en moeten voor alle jongeren, met name achterstandsjongeren, toegankelijk zijn. Met name jongerenorganisaties en jongereninitiatieven, waarin jongeren kunnen laten zien dat zij in staat zijn zichzelf te organiseren, moeten meer capaciteit krijgen om deze inspanningen te ondersteunen.

20. Het leren op het gebied van democratie en mensenrechten in alle sectoren en niveaus van onderwijs, opleiding en een leven lang leren bevorderen, en in alle sectoren nauwe, duurzame samenwerking op deze gebieden stimuleren. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar actief burgerschapsonderwijs en onderwijs in democratie, door rekening te houden met een grote verscheidenheid aan praktijken en leeromgevingen en door het ontwikkelen van sleutelcompetenties ter stimulering van burgerschap, zoals wordt verklaard in de aanbeveling van de Raad inzake sleutelcompetenties voor een leven lang leren⁴ en in de aanbeveling van de Raad inzake de bevordering van gemeenschappelijke waarden, inclusief onderwijs en de Europese dimensie in lesgeven⁵.
21. Jongeren in staat stellen iets te doen met het potentieel en de uitdagingen van digitalisering en actief en met zelfreflectie deel te nemen aan onlinecommunicatie⁶. Met het oog hierop moeten digitale en mediageletterdheid met name worden bevorderd bij jongeren en personen die hen ondersteunen (bv. jeugdwerkers en leerkrachten), vooral het vermogen om te gaan met overinformatie, desinformatie, haattaal en andere soorten schadelijke inhoud. Bijzondere aandacht moet uitgaan naar het beschikbaar stellen van geschikte ondersteunende instrumenten en naar het zorgen voor slimme oplossingen voor jeugdwerk en digitale participatieprocessen van hoge kwaliteit. Alle jongeren moeten onbelemmerde toegang tot digitale media hebben, met name achterstandsjongeren.
22. De bijzondere belangstelling en de actieve maatschappelijke betrokkenheid van jongeren op gebieden als ecologische, sociale en economische duurzaamheid, mensenrechten, intergenerationele billijkheid, gendergelijkheid en de impact van digitalisering erkennen, en hen actief ondersteunen bij hun inspanningen om relevante politieke en sociale processen vorm te geven. Vooral de betrokkenheid van jongeren op lokaal niveau, zoals in studentenraden, lokale jongerenorganisaties of jongereninitiatieven, moet worden aangemoedigd.

⁴ Aanbeveling van de Raad inzake sleutelcompetenties voor een leven lang leren (PB C 189 van 4.6.2018, blz. 1).

⁵ Aanbeveling van de Raad inzake de bevordering van gemeenschappelijke waarden, inclusief onderwijs en de Europese dimensie in lesgeven (PB C 195 van 7.6.2018, blz. 1).

⁶ Conclusies van de Raad over slim jeugdwerk (PB C 418 van 7.12.2017, blz. 2) en conclusies van de Raad over digitaal jeugdwerk (PB C 414 van 10.12.2019, blz. 2).

23. Toegankelijke fysieke en digitale jeugdwerkstructuren en oplossingen voor slim jeugdwerk adequaat bevorderen en ondersteunen, met name in de nasleep van de maatregelen om COVID-19 te beheersen, om jongeren vrije, open en veilige ruimtes en mogelijkheden voor persoonlijke ontwikkeling te bieden.

VERZOEKEN DE LIDSTATEN EN DE EUROPESE COMMISSIE, OP HUN RESPECTIEVE BEVOEGDHEIDSGEBIEDEN EN OP DE PASSENDE NIVEAUS, EN MET INACHTNEMING VAN HET SUBSIDIARITEITSBEGINSEL, HET VOLGENDE TE DOEN:

24. De participatie van jongeren in politieke processen verder ontwikkelen in overeenstemming met de resolutie van de Raad betreffende de bevordering van politieke participatie van jongeren aan het democratische debat in Europa⁷, en aldus een zinvolle en duurzame participatie van alle jongeren in besluitvormingsprocessen op alle niveaus verder vergroten.
25. In voorkomend geval politieke processen en besluiten op alle niveaus toegankelijk, transparant en begrijpelijk maken, door gebruik te maken van jongerenvriendelijke informatie en communicatie. Dit omvat met name het geven van feedback aan jongeren over de resultaten van jongerenparticipatieprocessen. De informatie moet doelgericht worden verspreid zodat zij alle jongeren bereikt, ongeacht hun milieu. Er moeten passende communicatiestrategieën worden ontwikkeld in samenwerking met jongereninformatienetwerken en andere belanghebbenden in de jeugdsector, zoals de Europese organisatie voor voorlichting en adviesverlening aan jongeren en het Eurodesk-netwerk, op Europees niveau.
26. De concepten democratisch bewustzijn en democratische betrokkenheid bij jongeren introduceren en stimuleren als een permanent en cruciaal onderdeel van het jeugdwerk, en de jeugdwerksector erkennen als een omgeving die bevorderlijk is om jongeren kansen te bieden om zich te ontwikkelen en bij te dragen tot de democratische samenleving. Dit omvat het bieden, binnen de bestaande structuren, van goede randvoorwaarden en toereikende financiële middelen op alle niveaus, alsmede meer thematische opleiding, vaardigheden en kwalificaties voor jeugdwerkers.

⁷ Resolutie van de Raad betreffende de bevordering van politieke participatie van jongeren aan het democratische debat in Europa (PB C 417 van 15.12.2015, blz. 10).

27. Steun verlenen aan de verdere ontwikkeling en hervorming van benaderingen om het democratische bewustzijn en de democratische betrokkenheid bij jongeren te vergroten. Daarbij kan worden voortgebouwd op bestaande pedagogische en democratische concepten⁸, actief burgerschap en onderwijs/opleiding op het gebied van mensenrechten, alsook op het werk van de Raad van Europa en maatschappelijke organisaties op dit gebied. Deze benaderingen moeten worden doorgegeven aan mensen uit het veld via regelmatige opleidingsprogramma's, en kunnen als inspiratiebron dienen voor de praktijk van EU-jongerenprogramma's of voor de ontwikkeling van een competentiekader voor formeel en niet-formeel onderwijs/leren en opleiding in jeugdwerk⁹. Ook moeten mogelijkheden worden gecreëerd voor activiteiten op het gebied van wederzijds leren in de jeugdwerksector, zowel tussen mensen uit het veld, academici, beleidsmakers en jongeren, als tussen sectoren.

VERZOEKEN DE COMMISSIE HET VOLGENDE TE DOEN:

28. Oog hebben voor de interesses van jongeren en hun democratische betrokkenheid, als horizontaal thema in Europese processen en programma's, zoals de conferentie over de toekomst van Europa, het actieplan voor digitaal onderwijs of de Europese onderwijsruimte, en bij de uitvoering van de relevante lopende EU-programma's, de Europese Green Deal, de Europese pijler van sociale rechten en de Agenda 2030 voor duurzame ontwikkeling, en in nauwere samenwerking met de Raad van Europa.
29. De nadruk leggen op onderzoeksactiviteiten en instrumenten voor het vergaren van feitenmateriaal waarmee het effect van de financieringsprogramma's van de EU op de bevordering van het democratische bewustzijn en de democratische betrokkenheid bij jongeren wordt geanalyseerd.
30. De Europese activiteiten met partnerlanden die uit EU-programma's worden gefinancierd, versterken om het democratische bewustzijn en de democratische betrokkenheid bij jongeren verder te bevorderen, en jeugdwerk verder ontwikkelen door middel van samenwerking en uitwisseling.

⁸ Met name de concepten kritische en emancipatorische pedagogie.

⁹ Conclusies van de Raad over onderwijs en opleiding voor jeugdwerkers (PB C 412 van 9.12.2019, blz. 12).

VERZOEKEN ALLE ACTOREN DIE BETROKKEN ZIJN BIJ EUROPESE
SAMENWERKINGSACTIVITEITEN OP JEUGDGEBIED, ERNAAR TE STREVEN:

31. Het accent te leggen op thema's als Europese waarden en identiteit, democratie, aanvaarding van diversiteit, mensenrechten, gendergelijkheid, bescherming van minderheden, kritisch denken, nieuwe vormen van participatie en burgeractie bij de uitvoering van de financieringsprogramma's Erasmus+ en het Europees Solidariteitskorps. Er moet worden gezorgd voor inclusieve en open toegang, eenvoudige procedures en voldoende middelen voor projecten die jongeren de kans bieden initiatieven te nemen, een bijdrage te leveren en inspraak te hebben. Hier moet met name op gelet worden bij specifieke acties op het gebied van participatie en solidariteit.
32. Dat EU-programma's voor jongeren rekening houden met de behoeften, interesses en diversiteit van jongeren. Dit omvat jongerenvriendelijke en gemakkelijk toegankelijke informatie over financiering, steun voor eigen projectinitiatieven van jongeren en aandacht voor de organisatoren van programma's en hun behoeften. In voorkomend geval moeten de programma's verbeteringen bewerkstelligen die nog meer prioriteit geven aan de initiatieven van jongeren, en dus aan hun democratische betrokkenheid en ervaringen.

Referenties

Bij het aannemen van deze conclusies nemen de Raad en de vertegenwoordigers van de regeringen van de lidstaten, in het kader van de Raad bijeen, nota van de volgende documenten:

- Resolutie van de Raad over een nieuw kader voor Europese samenwerking in jeugdzaken: De EU-strategie voor jongeren 2019-2027 (PB C 456 van 18.12.2018, blz. 1)
- Resolutie van de Raad betreffende de bevordering van politieke participatie van jongeren aan het democratische debat in Europa (PB C 417 van 15.12.2015, blz. 10)
- Conclusies van de Raad over jongeren in het externe optreden (doc. 8629/20)
- Conclusies van de Raad over mediawijsheid in een voortdurend veranderende wereld (PB C 193 van 9.6.2020, blz. 23)
- Conclusies van de Raad over onderwijs en opleiding voor jeugdwerkers (PB C 412 van 9.12.2019, blz. 12)
- Conclusies van de Raad over digitaal jeugdwerk (PB C 414 van 10.12.2019, blz. 2)
- Aanbeveling van de Raad inzake de bevordering van gemeenschappelijke waarden, inclusief onderwijs en de Europese dimensie in lesgeven (PB C 195 van 7.6.2018, blz. 1)
- Aanbeveling van de Raad inzake sleutelcompetenties voor een leven lang leren (PB C 189 van 4.6.2018, blz. 1)
- Conclusies van de Raad over slim jeugdwerk (PB C 418 van 7.12.2017, blz. 2)
- Conclusies van de Raad over de rol van de jeugdsector binnen een integrale sector-overschrijdende aanpak ter voorkoming en bestrijding van gewelddadige radicalisering van jongeren (PB C 213 van 14.6.2016, blz. 1)

- Verklaring van Parijs van 17 maart 2015 van de ministers van Onderwijs van de Europese Unie over het bevorderen, via het onderwijs, van burgerschap en de gemeenschappelijke waarden vrijheid, tolerantie en non-discriminatie
- VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind 20 november 1989
- European Commission: Flash Eurobarometer 478 – How do we build a stronger, more united Europe? The views of young people, March 2019¹⁰
- Europees Parlement: Study – Shrinking space for civil society: the EU response, 2017¹¹
- Recommendation CM/Rec(2010)7 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on the Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education
- Raad van Europa: Reference Framework of Competencies for Democratic Culture: Volume 1 – Context, concepts and model, 2018¹²

¹⁰<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKey/86162>

¹¹[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/578039/EXPO_STU\(2017\)578039_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/578039/EXPO_STU(2017)578039_EN.pdf)

¹²<https://rm.coe.int/prems-008318-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-1-8573-co/16807bc66c>